

vészert ismert remekein túl eddig alig ismert rejtett kincseinkre is felhívják a figyelmet (például a Szent Erzsébetet ábrázoló freskó az őfehértói templomban, vagy a gyöngyöspatai templom életfa-oltárképe). A fogalmak friss, rövid, elfogulatlan és tömör magyarázatát kapjuk, bármiféle (akár jogosnak vélt) elmarasztalás, negatív értékelés nélkül (lásd például az *Állami Egyházügyi Hivatal* vagy a *békemozgalom* címszavakat). Mindez persze nem jelenti azt, hogy a katolikus tanítás ne jelenne meg világosan, vagy hogy a modernitás jegében a maradandó érték elsikkadna. Erre a lexikonra fokozottan érvényesek Sík Sándornak még 1923-ban elhangzott szavai, hiszen olyan világnézetet mutat be, *„amely nem ismer (...) megalkuvást, szűkkeblültséget, nem fél tudománytól (...), élettől, modern problémáktól (...), nem botránkozik (...) hanem (...) mindenestül benne él a mai életben (...), de Isten szemén át néz mindent.”*

SZENDE ÁKOS

KOLLÁZSOK KOLÁR-MÓDRÁ JIRÍ KOLÁR KOLLÁZSAI A LUDWIG MÚZEUMBAN

Jirí Kolár cseh költő és képzőművész kollázs-kollázsát a Budapesti Őszi Fesztivál keretében nyitották meg a budapesti Ludwig Múzeumban (Kortárs Művészeti Múzeumban). Az idén nyolcvannégy éves, Franciaországban élő művész a hatvanas-hetvenes években csiszolta ki azokat a kollázstechnikákat, melyeknek sok ékes köve ott csillog most a Ludwig Múzeum falain. Láthatunk például rollázsokat, azaz közismert festmények, szobrok fényképeinek keskeny csíkokra szabdaltnak, függőlegesen és vízszintesen elnyújtott változatait. Ezzel a technikával az alkotó megtöri hagyományos látás-érzékelésünket. Olyan hatást keltenek az így készült képek, mintha gyorsan pergő filmkockák futnának előttünk, vagy mintha egy széttöredezett, homályos szemüveget adott volna ránk Kolár. Nemcsak azért érdemes elsétálni a Ludwig Múzeumba, hogy még azt is megtudjuk: mi az az interkollázs, vagy magrittázs, hanem azért a többletért, amit kevés technikákkal és anyagokkal kísérletező művész tud „belekollázsolni” az alkotásaiba; ez pedig a szellemes humor és az esztétikum egyszerre történő megjelenítése. Nincs olyan „Kolár-kollázs”, melyben ne csilanna fel az igazi cseh humor, vagy amely a

magá komolyságával ne érintene meg bennünket. Így válik Van Gogh, Tiziano, vagy Manet festményeinek reprodukcióiból új, teljes értékű Jirí Kolár műalkotás.

VARGA JUDIT

A MAGYAR PIARISTA RENDTARTO- MÁNY TÖRTÉNETI NÉVTÁRA

A METEM-Könyvek 21. köteteként megjelent katalógus az örökfogadalmat tett vagy növendékként elhunyt magyar piaristák életpályájának fontosabb adatait (születés, szerzetbe való belépés, fogadalmak, papszentelés, állomáshelyek, rendi beosztások, az esetleges rendből való kilépés, halál) tartalmazza 1666-tól 1997-ig, azaz a kötetben az élő rendtagok is szerepelnek. Az 1666-os kezdő évszám magyarázatra szorul. Ez a privigyeyi iskola illetve rendház alapítási éve, s bár a piaristák magyarországi megtelepedését 1642-től, a podolini alapítás évétől számítjuk, a történelmi Magyarországnak ez a szepességi szeglete 1782-ig Lengyelországnak elzárkosított terület volt, így az akkor nem tartozott a magyar provinciához.

A névtár elsősorban a történetkutatók számára készült, felmutatva a levéltári-történeti kutatási segédlet valamennyi fontos jellemzőjét: az adatok latinul szerepelnek benne, s a függelékben szereplő kiegészítések (Balanyi György történeti áttekintése, a provinciák és rendházak, az előljárók, a püspökké szentelt és az akadémiai tagságot nyert piaristák jegyzéke) és a mutatók (a névtárban különböző nyelveken előforduló fontosabb helynevek felsorolása, a szerzetesi nevek listája, a beöltözési évek illetve a provinciák szerinti mutató valamint a laikus testvérek felsorolása) a tudományos igényű kutatást-feltárást szolgálják. A névtár másodsorban maguknak a piaristáknak szól, nemcsak azért, hogy napi szentmiséiken megemlékezhesse rendtársaikról haláluk évfordulóján, hanem, hogy e mű is — mint a kopott, mohával benőtt, jól vagy kevésbé ismert nevek a sírköveken — segíthesse a rendi folytonosság, hagyomány és identitás ápolását és megőrzését. A névtár végül a tágabban vett piarista családnak, az öregdiákoknak, a diákoknak és szüleiknek szól, akik számára a tudomány nyelvén és tudományos rövidítések sokaságának felhasználásával összeállított, az idegeneknek száraz

adathalmazt jelentő névsor iskolai emlékeket, rendkívüli tanáregyéniségeket idéz. A tisztelgő megemlékezés így nem elsősorban a közismert nagy neveknek, például Dugonics Andrásnak, Sík Sándornak, Schütz Antalnak vagy Öveges Józsefnek, hanem — mint ahogy XII. Piusz pápa a piaristákat méltatta — a rend minden egyes, akár „ismeretlen” tagjának, „aki hétköznapi munkájával, amelyet többnyire nem becsül meg érdeme szerint a világ, ezer és ezer gyermeket vezetett el a tudásra és mindenféle vallási meg polgári erényre.”

A névtár a rendi levéltárban őrzött életrajzi és bibliográfiai adatok (famíliák, kötet-katalógusok és rullák, de főképp a Léh István által Catalogus provincialisnak nevezett cédulakatalógus) kiegészítésének és számítógépes rendszerezésének az eredménye, mely végső soron Kotlai András rendi levéltáros munkáját dicséri. (*Magyar Piarista Tartományfőnökség, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 1998.*)

SZENDE ÁKOS

„ÁRKÁDIÁBAN ÉLÜNK MI IS?”

Tom Stoppard: Árkádia (a Katona József Színházban)

Tom Stoppardra az intellektuális drámaíró címkéjét szokták ragasztani, mert komoly szellemi munka kibogarászni azt a keszkesza irodalmi, filozófiai, szellemtörténeti utalásrendszert, amelyet a kortárs angol szerző egy-egy művében elegánsan és rejtve összebogoz Stoppard drámáit — így például az Árkádiát is — több szinten lehet értelmezni. Ugyanis ha valaki háromórás szórakozásra vágyva téved be a színházba, akkor együtt izgulhat a dráma huszadik századi szereplőivel, akik megpróbálják kideríteni, mi is történhetett száz évvel korábban annak az ódon angolszász kastélynak a könyvtárában és parkjában, amelyben most ők élnek modern életüket. A két idősk (19-20. század) Bernard irodalomkritikus és Hannah író nő fantáziálásai által érintkezik egymással, hiszen mi nézők egyszerre láthatjuk a színpadon meglevenedni a 19. századi valóságot, illetve fültnü lehetünk Bernard és Hannah Byron és koráról alkotott téves, heroizáló képzeteinek, amely tulajdonképpen a dráma értelmezésének második szintjét képezi. Az Ascher Tamás által színpadra vitt előadás minden ré-

szecskeje magával ragadó. A rendező valamennyi stoppardi csomót kibogozgatta, és a tőle megszokott rendszerezettséggel, átgondoltsággal vezeti át a nézőt e dráma idő- és viszonyrendszerének útvesztőin. Akárcsak egy angol krimiben, lassan tisztul ki bennünk a kép a történekről, kapcsolatokról, miközben körvonalazódik a két kor tudományos és erkölcsi értékrendje is. Ascher Tamás Holle anyóként szépen lassan havazza tele a néző fejét, gondosan ügyelve, hogy egy szürke folt se maradjon a megértés mezején. Egy harmadik, rendezői időskiből reflektál hópihével, azaz színészeivel, tervezőivel. E rendezői mestermunka Khell Zsolt díszlettervezővel natúr fa színű könyvtárszobát faragtatott, amelynek finoman kidolgozott részletessége gyönyörködteti a nézőt, szinte a (nem feltétlenül angol stílusú) könyvtárszoba polcain porosodó könyvként szívhatjuk magunkba mindkét kor levegőjét. Nem véletlen a natúr fa színezés — mintha egy rekonstruált enteriört látnánk, melyben otthonosan mozognak mind a 19., mind a 20. századi alakok. Khell Zsolt időtlenítő tere ugyanakkor egybeolvasztja a Byron-kutatás kiindulópontjául szolgáló tűzvész előtti és utáni történeti sikot is, nagyszerűen kiegészítve a rendező koncepcióját. Botos Éva, Máté Gábor, Bertalan Ágnes, Bodnár Erika — kivétel nélkül nagyszerűen játsszák a rájuk bízott főszerepeket, és várnak minket is a régóta áhított három órányi Árkádiában.

VARGA JUDIT

HONBORÚ ÉS MÁS SZOMORÚJÁTÉKOK Csiki László: A hely szellemei

Nem könnyű, esti olvasmány a József Attila és Déry Tibor-díjas Csiki László legújabb, sorrendben immár 21. kötete. Aligha alszik el valaki mellette, vagy kakaózik/teázik hideg téli délutánokon, amikor csak szellemi táplálkozásra rendezkedett be a nappalijában. Nehezen megy most nekem a száraz, hideg olvasás, kívülről, hogy ne bosszantsa egy kicsit magát a nyájas olvasó (pillanatnyilag én), ha felfogja az írások jelentését, még talán üzenetét is, esetleg a múltra asszociál, és tovább gondolja a dolgot, belemegy a személyes élményekbe is, de a szerző a higgadt és hideg stílusával képes ügyesen kontrollálni az olvasó indulatait, csillapítani őket. *A hely szellemei*